

Justitiedepartementet

Remissvar gällande utkast till lagrådsremiss Ny påföljd efter tidigare dom

Ju2012/4191/L5

Kriminalvården är i huvudsak positiv till förslagen i utkastet men vill också lämna följande synpunkter och kommentarer.

5 Ny påföljd efter tidigare dom*5.2 Brott som begås efter en tidigare dom bör behandlas som återfall*

Kriminalvården delar uppfattningen att det bör göras en principiell skillnad mellan nyupptäckt och ny brottslighet. Samhällets syn på ny brottslighet måste hanteras lika och det finns skäl att se allvarigare på ny brottslighet. Det blir även tydligare för den dömde vad hon eller han har att förhålla sig till och att samhället ser allvarligt på återfall i brott.

5.3 Ny påföljd ska vara huvudregel

Det är enligt Kriminalvårdens uppfattning mer konsekvent och tydligare om domstolen som huvudregel dömer till ny påföljd när en tilltalad döms för ytterligare brott. Genom den nya domen kommer det därmed bli tydligare hur samhället ser på ny respektive nyupptäckt brottslighet. Detta kommer i sin tur leda till viss förutsebarhet för den dömde om hon eller han på nytt gör sig skyldig till ny brottslighet. För allmänhetens tilltro till rättsväsendet är det av betydelse att en ny påföljd döms ut om den dömde begår nytt brott.

Kriminalvården vill i sammanhanget också påpeka att än större krav kommer att ställas på de personutredningar samt yttranden enligt 5 kap. 9 § frivårdsförordningen (1998:642) som Kriminalvården har att avge. Det kommer sannolikt ställas krav på Kriminalvården att vara mer konkret och specifik i påföljdsförslaget avseende innehåll, eventuell föreskrift eller liknande. En konsekvens av förslaget är också att flera påföljder kan komma att verkställas parallellt och att den dömde t.ex. kan ha olika prövotider men att det även kan bli olika "ansvariga" (huvudmän) för verkställigheterna. Det ställer då krav på att de som har ansvaret för att påföljderna genomförs kan samarbeta samt för den dömde tydliggöra de eventuellt olika innehållen i verkställigheterna. Frågor som kan ställas är om de alternativ till den första utdömda domen som står till buds om ny påföljd ska väljas är tillräckligt tydliga i skärpande riktning och om det kommer att uppfattas som rättvist. Det är därför viktigt att domstolen har god kunskap om själva innehållet i verkställigheten av de olika påföljderna.

För Kriminalvårdens del är det av vikt att domstolen känner till bl.a. innehållet i programverksamheten eller de olika föreskrifter som kan meddelas samt har kunskap om RBM, dvs. principerna för risk, behov och mottaglighet.

5.4.1 Konsumtionsdom ska vara möjlig i vissa fall

Av förslaget framgår att möjligheten att besluta om förstärkande inslag till en konsumtionsdom avseende villkorlig dom eller skyddstillsyn avskaffas. Enligt t.ex. 28 kap. 7 § brottsbalken (BrB) får rätten, i stället för att besluta om undanröjande, förlänga övervakningstiden, vilket även bör anses som ett förstärkande inslag. Kriminalvården önskar här ett förtydligande rörande om avsikten är att denna möjlighet även fortsättningsvis ska finnas.

5.4.2 Det ska vara möjligt att undanröja den tidigare påföljden endast om det finns särskilda skäl

Kriminalvården är positiv till förslaget att begränsa möjligheterna att undanröja tidigare påföljd. Den fortsatta möjligheten att undanröja bl.a. tidigare utdömd skyddstillsyn kan, som Kriminalvården tidigare anfört, ge upphov till komplicerade situationer ur ett straffrättsberäkningshänseende. Det finns fortsatta problem inom Kriminalvården vid straffrättsberäkning och då främst hantering av avräkning när en underliggande dom undanröjts och fängelse dömts ut. Det borde enligt Kriminalvårdens uppfattning övervägas om domstolen vid ett undanröjande förutom att beakta vad den dömde fullgjort av den tidigare utdömda påföljden även beaktade det eventuella frihetsberövande som förelegat. Därmed skulle eventuella avräkningar inte behöva hanteras vid undanröjande av bl.a. skyddstillsyn och villkorlig dom.

Enligt förslaget till ny lydelse av 28 kap. 10 § BrB läggs till en ny andra mening av vilken framgår att om en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 § BrB ska fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen vid en tillämpning av 34 kap. BrB. Kriminalvården konstaterar att om en skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § BrB undanröjs på grund av misskötsamhet enligt 28 kap. 9 § BrB så gäller, enligt gällande ordning, undanröjandet inte själva fängelsepåföljden, utan den kvarstår och ska avtjänas. Om undanröjande i stället sker på grund av ny brottslighet enligt 34 kap. BrB så ska fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen och således också undanröjas. Enligt förslaget läggs alltså till i aktuell paragraf i 28 kap. BrB att fängelsepåföljden ska anses som en del av skyddstillsynen, men att detta gäller vid tillämpning av 34 kap. BrB. Det är enligt Kriminalvårdens mening därmed otydligt om det även fortsättningsvis kommer att vara skillnad på om en skyddstillsyn förenad med ett fängelsestraff undanröjs på grund av misskötsamhet av skyddstillsynen eller på grund av nya brott.

Enligt 28 kap. 9 § BrB ska, vid undanröjande av skyddstillsyn, rätten ta skäligen hänsyn till vad den dömde undergått till följd av skyddstillsynen samt till böter eller fängelse när annan påföljd ska bestämmas. Vid undanröjande enligt 34 kap. BrB ska enligt nuvarande 6 § femte stycket skäligen hänsyn tas till vad den dömde undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han avtjänat av fängelsepåföljden enligt 28 kap. 3 § BrB. I det nya förslaget till 34 kap. BrB framgår av 4 § att skäligen hänsyn ska tas till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen. Fråga uppkommer då om detta inkluderar den tid den

dömde avtjänat av fängelsepåföljden enligt 28 kap. 3 § BrB. Denna bedömning blir då olika beroende av vilken anledning skyddstillsynen enligt 28 kap. 3 § BrB undanröjs.

Enligt Kriminalvårdens mening uppkommer inte sällan problem när domstolarna undanröjer skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § BrB när den dömde vid tillfället avtjänar fängelsedelen. Det finns då ett straffidsbeslut som visar dagen för verkställighetens början och den tid den dömde tillgodoräknats. Problematiken kan belysas med följande exempel.

En person har dömts till skyddstillsyn i förening med fängelse 3 månader och börjat verkställa 2015-02-01 med avräkning 40 dagar och frigivning 2015-03-22. Domstolen undanröjer 2015-02-07 skyddstillsynen och dömer till fängelse. Av domskälen framgår ibland att domstolen tillgodoräknar den dömde 6 dagar (verkställighetens början – dag för ny dom) och i andra fall 40+6 dagar, dvs. även avräkningen anses som verkställd tid.

Enligt 19 a § andra stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. (StidL) ska Kriminalvården tillgodoräkna frihetsberövande som föregått domen på skyddstillsyn när den senare undanröjs. I ovanstående exempel kan det bli stor skillnad på resultatet beroende på hur domstolen uttryckt sig. Många gånger klargör inte domstolen så tydligt vad som beaktats. Det vore önskvärt om det i bestämmelserna om att ta skäligen hänsyn skulle framgå att domstolen alltid ska ange den redan verkställda tiden (jfr. 38 kap. 2 a § andra stycket BrB). Den dömde riskerar annars att inte få tillgodoräkna sig tid som frihetsberövad.

5.5 Ingen särreglering vid fängelse på livstid

Av förslaget till 19 c § första stycket StidL framgår att verkställighet av livstidsstraff konsumerar samtliga andra påföljder som den livstidsdömde har dömts till. Kriminalvården vill i detta sammanhang uppmärksamma att det kan uppstå oklarhet i begreppet ”förekommer till verkställighet”. Om den dömde nöjdförklarar sig blir domen verkställbar, i och med att domen vunnit laga kraft mot den dömde i påföljdsdelen. Åklagaren kan dock ha klagat och domen därmed komma att ändras. Fråga kan därmed uppkomma huruvida detta är tillräckligt för att livstidsstraffet ska träda i stället eller om det krävs laga kraft. Likaså kan fråga uppkomma beträffande skrivningen i 19 c § andra stycket StidL huruvida det avses en dom eller beslut som vunnit laga kraft, alternativt att tingsrätten meddelat en dom som senare vinner laga kraft.

5.9 Ändrade förhållanden m.m.

Kriminalvården välkomnar att tillämpningsområdet för prövning enligt nuvarande 34 kap 10 § BrB kommer att begränsas betydligt med förslaget.

Kriminalvården vill dock lyfta frågan om regleringen i 34 kap. 6 § BrB (nuvarande 34 kap. 10 § BrB) med nödvändighet måste utgöra hinder för verkställighet. Följande situation, som inte är ovanlig, kan nämnas som exempel på negativa effekter som dagens reglering kan ge upphov till.

En person är dömd för allvarlig brottslighet till ett långt fängelsestraff med förordnanden om häktning till dess domen vinner laga kraft. Det visar sig att domstolen förbisett en tidigare dom och inte beaktat påföljden i den tidigare domen. När den nya domen vinner laga kraft är det hinder för verkställighet av den. Den dömda kan inte vara häktad längre och ska släppas fri. Prövning enligt 34 kap. 10 § BrB (enligt förslaget 34 kap. 6 §) kan ske först när båda domarna vunnit laga kraft.

Enligt Kriminalvården borde här övervägas en annan ordning. Olika alternativ skulle kunna vara att börja verkställighet av domen och i stället införa en möjlighet för domstolarna att meddela inhibition, eller möjliggöra häktning till dess prövningen enligt bestämmelsen kan göras (först efter laga kraft).

En närliggande fråga rör vidare det i 38 kap. 8 § första stycket BrB föreskrivna kravet på att den dömda ska få yttra sig i ett ärende rörande 34 kap. 6 § BrB. Detta krav kan enligt Kriminalvårdens mening ifrågasättas och innebär i praktiken att ursprungsdomen inte kan verkställas för det fall att domstolen inte lyckas delge den dömda. I sammanhanget bör noteras att det endast är sänkning eller samma påföljd som kan bli aktuell. Man skulle i stället kunna tänka sig att införa en ventil i likhet med skrivningen i samma paragraf rörande mål om åtgärd enligt 34 kap. 7 § BrB, dvs. att den dömda ska ges tillfälle att yttra sig om det är möjligt.

6 En ny reglering för ungdomsvård och ungdomstjänst

6.4 Undanröjande efter särskild talan

Enligt 19 a § andra stycket StidL kan avräkning inte ske för frihetsberövande som föregått undanröjd ungdomstjänst eller ungdomsvård. Om avsikten är att sådan tid ska kunna avräknas behöver detta regleras i ovan nämnd bestämmelse.

Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård hänvisar visserligen till StidL i fråga om tillgodoräknande av tid som frihetsberövad, men gäller endast för det fall någon dömts till denna påföljd. Det krävs ett tillägg i 19 a § andra stycket StidL för att avräkning ska kunna ske efter att en dom på sluten ungdomsvård undanröjs och fängelse i stället ådömts.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagändringarna ska enligt förslaget träda i kraft den 1 januari 2016. Kriminalvården vill i detta sammanhang påpeka att de förslag som lämnas kommer att ge upphov till ett flertal nödvändiga ändringar i myndighetens klientadministrativa system. För att hinna göra dessa ändringar bedömer Kriminalvården att det behövs cirka sex månader från det att lagen är framtagen till dess att den träder i kraft. Mot denna bakgrund är den tidsram som föreslagits för ikraftträdande mycket knapp.

Övriga frågor

Enligt 26 kap. 10 § BrB ska efter den villkorliga frigivningen gälla en prøvotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst ett år. Begreppet ”prövotid” förekommer på ett stort antal ställen i förslaget, t.ex. i föreslagna lydelser av 27 kap. 6 § BrB och 34 kap. 5 § BrB. Kriminalvården vill här synliggöra frågan vad som egentligen avses med detta begrepp. Det framgår inte på ett tydligt sätt om prøvotiden börjar löpa samma dag som villkorlig frigivning infaller eller i stället dagen därpå, vilket naturligtvis även har betydelse för vilken dag prøvotid upphör.

Enligt förslaget har bestämmelser rörande överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom flyttats till 34 kap. 7 § andra stycket BrB. Kriminalvården vill i detta sammanhang påpeka att lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen ska träda ikraft den 1 april 2015 och bör också nämnas i stycket.

Av 33 kap. 6 § första stycket BrB rörande beslut att påföljd ska anses helt verkställd framgår att en förutsättning för detta är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet är ringa. Enligt Kriminalvårdens uppfattning bör detsamma gälla för understigande tid. Enligt myndighetens erfarenhet tillämpar domstolarna även bestämmelsen så i praktiken. Kriminalvården vill också uppmärksamma att begreppet ”helt verkställd” i ovan nämnd bestämmelse ger visst utrymme för tolkning. Enligt Kriminalvårdens uppfattning avses med detta begrepp att hela straffet är verkställt, dvs. inklusive villkorligt medgiven frihet. Det förekommer emellertid att domstolar förordnar att påföljden är helt verkställd när den dömde avtjänat två tredjedelar av straffet, vilket innebär att den dömde i praktiken efterskänks den återstående tredjedelen.

Detta ärende har beslutats av Kriminalvårdens generaldirektör Nils Öberg. I handläggningen har även chefsjuristen Elisabeth Lager, sektionschefen Gunilla Eriksson och verksjuristen Per Henrik Hedbrant (föredragande) deltagit.

Nils Öberg

Per Henrik Hedbrant